

ANTRENÖRLÜK DAVRANIŞI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ'NİN TÜRK KÜLTÜRÜNE UYARLANMASI

Bijen FİLİZ¹, Gıyasettin DEMİRHAN²

¹Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Bilimleri ve Teknolojisi Anabilim Dalı, Ankara,
²Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Ankara

Geliş Tarihi:21.11.2015
Kabul Tarihi:25.11.2016

Öz: Bu çalışmada, Antrenörlük Davranışı Değerlendirme Ölçeği'nin sekiz versiyonundan birisi olan "tercih edilen antrenör davranışlarının sporcu versiyonu"nu Türkçeye uyarlayarak sporcuların tercih ettikleri antrenör davranışlarının belirlenmesi için bir tanı aracı elde etmek amaçlanmıştır. Ölçek, doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ve açıklayıcı faktör analizi (AFA) için 300 sporcu öğrenciye uygulanmıştır. Analizler sonucunda, ölçek özgün hali ile karşılaştırıldığında uyarlanan ölçek maddelerinin faktör boyutundaki dağılımlarında farklılık olduğu tespit edilmiştir. AFA'dan elde edilen bulgular, uyarlanan ölçeğin beş faktörden oluştuğunu ve faktör yapısının kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir. Güvenirlik çalışması kapsamında iç tutarlık katsayısı .79 olarak hesaplanmıştır. Test-tekrar test güvenirlik çalışması için hesaplanan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısının anlamlı olduğu belirlenmiştir. Ölçek, Türk kültüründe kullanılacak geçerli ve güvenilir bir araçtır.

Anahtar Kelimeler: Antrenörlük davranışı, geçerlik, güvenirlik, sporcu

ADAPTATION OF THE COACHING BEHAVIOR ASSESSMENT QUESTIONNAIRE INTO THE TURKISH CULTURE

Abstract: This study aims to obtain a diagnostic tool for the purpose of determining the coaching behaviors preferred by athletes by adapting the "athlete version of preferred coaching behaviors", which is one of the eight versions of the Coaching Behavior Assessment Questionnaire, into Turkish. The questionnaire has been applied to 300 athlete students for confirmatory factor analysis (CFA) and exploratory factor analysis (EFA). As a result of the analyses, a difference was observed in the factor distributions of the adapted questionnaire items, compared to the original version of the questionnaire. The findings that were obtained from the EFA show that the adapted questionnaire consists of five factors and has an acceptable factor structure. In the scope of the reliability study, internal consistency coefficient was calculated as .79. Pearson Moments Correlation Coefficient that was calculated for test-retest reliability study was determined to be significant. This questionnaire is a valid and reliable tool for the Turkish culture.

Key Words: Coaching behavior, validity, reliability, athlete

GİRİŞ

Spor sahalarında takımın başarıya ulaşmasında, antrenörün liderlik stiline önemli bir rol oynadığı görüşü genellikle kabul edilir (Amorose ve Horn, 2011). Son otuz yıl içinde antrenörün (lider

etkinliğini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla farklı araştırma projeleri yapılmıştır (Smith ve ark., 1977; Chelladurai ve Saleh, 1978; Mondello ve Janelle, 2001). Bazı çalışmalar, bir liderin davranışını etkileyen faktörler üzerine odaklanmıştır. Chelladurai (1990)'a göre bu faktörler,

durumsal özellikler (sporun türü, sosyo-kültürel ortamı), liderin demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, deneyim, kişilik) ve spora katılan üyelerin özellikleridir (yaş, cinsiyet, beceri düzeyi, psikolojik özellikler). Diğer çalışmalar, liderlerin davranışlarının sonuçlarına, liderlerin davranışlarının sporcularının performanslarını nasıl etkilediğini anlamaya ve sporcuların memnuniyeti üzerine odaklanmıştır (Martin ve ark., 1999; Baker ve ark., 2003; Amorose, 2007; Gillet ve ark., 2010).

Bu alanda en iyi bilinen tanınan araçlar, Smith ve ark. (1977) tarafından oluşturulan düşünsel liderlik modeli ve Chelladurai ve Saleh (1978) tarafından oluşturulan çok boyutlu liderlik modelidir. Antrenörlerin liderlik özelliklerinin değerlendirilmesinde iki aracın da temelinde farklı bir yaklaşımı vardır. Smith ve ark. (1977), katılımcı yapısal gözlemlere dayalı antrenör davranışlarının değerlendirilmesi için Antrenörlük Davranışı Değerlendirme Sistemi'ni (ADDS) oluşturmuşlardır. ADDS'de, daha fazla veri elde etmek amacıyla, sporcudan bir durumun açık uçlu sorularla yazılı olarak açıklaması istenebilir, ayrıca sporcuya antrenörün bir davranışı hangi sıklıkta kullandığı sorulabilir. Sporcu Asla (1) ile Hemen Hemen Her Zaman (7) arasında 7'li Likert ölçeğinde değerlendirme yapar.

Chelladurai ve Saleh'in (1980) çok boyutlu liderlik modeline dayanarak sonradan geliştirdiği Spor için Liderlik Ölçeği (SLÖ), antrenörler ve sporcular için ölçek sonuçlarına göre antrenörlerin davranışlarını değerlendirir. SLÖ'nün üç versiyonu vardır, (a) antrenörün kendi davranışını algıladığı versiyonu, (b) sporcunun antrenörün davranışını algıladığı versiyonu, (c) sporcunun antrenöründen beklediği davranışı tanımladığı versiyonu. Çok Boyutlu Liderlik Modeli (Chelladurai, 1978, 1980) daha sonra Martin ve ark. (1999) tarafından modifiye edilmiştir. Yeni versiyonda, ebeveynlerin tercih ettikleri antrenörlük stilini içeren ölçeğin bir versiyonu geliştirilerek ilk kez modele ebeveynler dâhil edilmiştir. Ayrıca Martin ve Barnes (1999), ABD'deki Kuzey Texas Üniversitesi'nde ADDS (Smith, 1977) ve SLÖ'ye (Chelladurai, 1978, 1980) dayanan Antrenörlük Davranışı Ölçeği'ni (ADÖ) geliştirmişlerdir (Martin ve Barnes, 1999). Martin (2003) ve son olarak Martin ve ark. (2005) ölçeğe bu çalışmadaki Antrenörlük Davranışı Değerlendirme Ölçeği (ADDÖ) olarak kullanılan en son şeklini vermişlerdir.

ADDÖ ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında; Martin ve ark. (2001)'nin yaptığı çalışmalarda, destek olma, genel teşvik etme, genel teknik öğretim kategorilerinde sporcuların tercih ettiği antrenör davranışlarını gösteren bir ADDÖ kullanılmıştır. Daha sonraki çalışmalarda tercih edilen antrenör davranışlarında cinsiyet ve spor tipinin etkisi incelenmiştir (Kravig, 2003).

Baláková ve Musálek (2012), Çek Cumhuriyeti'nde ADDÖ'nün dile uyarılma ve pilot uygulama çalışmasını yapmışlar ve yapısal teorisini doğrulamak için ADDÖ'yü test etmişlerdir. Yaptıkları doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonucunda ölçeğin orijinal oniki faktörlü yapısı düşük uyum iyiliği değerleri göstermiş (RMSEA= .082, CFI=.60) ve güvenilirlik katsayıları da oldukça düşük çıkmıştır. Tekrar yaptıkları analizde modifikasyon yaparak beş faktörlü yapı elde etmişler, ölçeğin uyum iyiliği (RMSEA= .056, CFI=.96) ve güvenilirlik katsayısı değerlerini kabul edilebilir seviyelerde bulmuşlardır.

Ülkemizde SLÖ, Toros ve Tiryaki (2006) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. SLÖ'nün sporcunun antrenörün davranışını algıladığı versiyonunun Türkçeye uyarılma çalışmaları bazı araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir (Güngörmüş, Gürbüz ve Yenel, 2008; Toros ve Tiryaki, 2006, Altıntaş, Çetinkalp ve Aşçı, 2012; Unutmaz ve Gencer, 2014). ADDS için henüz bir uyarılma çalışması yapılmamıştır. Halbuki ADDS ile antrenör davranışlarında olumlu pekiştirici, genel teknik öğretim, genel teşvik etme gibi ortak araştırma sonuçlarına ulaşıldığı görülmektedir (Kunter, 1996). SLÖ'nün versiyonları ile ADDS'nin antrenör davranışı kategorilerinin bir ölçekte yer almasının antrenörlerin değerlendirilmesi açısından daha etkili olabileceği düşünülerek ADDÖ'nün Türkçeye uyarılmasına karar verilmiştir. ADDÖ'nün sporcuların tercih ettikleri antrenör davranışı versiyonu kullanılarak tercih edilen antrenör davranışlarının tespit edilebileceği ve elde edilen sonuçlara göre sporcuya-antrenör arasındaki olumsuz yaklaşımların düzeltilebileceği, antrenörlerin kendi davranışlarını değerlendirebileceği ya da sporcuya memnuniyetinin geliştirilebileceği düşünülmektedir. Bu sebeplerle çalışmanın amacı, sporcuların tercih ettikleri antrenör davranışlarının belirlenmesi amacıyla bir tanı aracı elde etmektir.

MATERYAL VE METOT

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen, 2014-2015 eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) Ankara-Yenimahalle ilçesine bağlı olan TVF (Türkiye Voleybol Federasyonu) Spor Lisesi, Atatürk Anadolu Lisesi ve Gazi Çiftliği Anadolu Lisesi'nde öğrenim görmekte olan 300 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin 140'ı (%46,7) kız, 160'ı (%53,3) erkektir. Öğrencilerin 150'si voleybol (%50), 33'ü basketbol (%11), 72'si futbol (%24), 26'sı masa tenisi (%8,66), 19'u hentbol (%6,34) sporları ile uğraşmaktadır. Öğrencilerin 85'i (%28,3) 15 yaşında, 80'i (%26,7) 16 yaşında, 74'ü (%24,7) 17 yaşında, 61'i (%20,3) 18 yaşındadır ($X= 2.370$, $S_s= 1.100$).

Çeviri Çalışması

ADDÖ'nün Türkçeye uyarlama sürecinde Baş (2006), Öner (1987), Hambleton ve Bollwark (1991), Hambleton ve Kanjee (1993) ve Savaşır (1994)'ın belirttiği aşamalar gerçekleştirilmiştir. Ölçek maddelerinin özgün dilden hedef dile çevrilmesi aşamasında çevirmenler, voleybol antrenörlük geçmişi olan Kuzey Illinois Üniversitesi Biyoloji Bölümü'nden bir Türk öğretim üyesi, karate antrenörlük geçmişi olan Gazi Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği ABD'nden bir öğretim görevlisi ve Gümüşhane Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu'ndan bir araştırma görevlisi olarak belirlenmiştir. Özgün ölçek üç çevirmen tarafından birbirinden bağımsız olarak Türkçeye çevrilmiştir.

Madde Eşdeğerliğinin Sınanması

Çeviri tamamlandıktan sonra elde edilen taslak formdaki ifadelerin özgün ölçekle eşdeğerliğini sınamak amacıyla yargısal ve istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Yargısal yöntemlerden "Tek Yönde Çeviri (Single-Translation Methods)" yöntemi uygulanmıştır. Tek yönde çeviri yönteminde madde eşdeğerliği hedef dile göre incelenmekte ve değerlendirilmektedir. Konuya hâkim dil uzmanlarının ortak görüşleri doğrultu-

sunda ölçeğin çevrileceği hedef dile uygun ifadeler düzenlenebilmekte, kaynak dildeki ifadeye uygun yapının da hedef dile uyarlanabilmesi sağlanabilmektedir (Hambleton ve Bollwark, 1991). Tek yönde çeviri yönteminde ölçeğin uygulanacağı grupta nasıl yorumlandığına ilişkin bilgi toplanabilmektedir. Bu sebeplerle çalışmada tek yönde çeviri yöntemi tercih edilmiştir (Hambleton ve Kanjee, 1993; Savaşır, 1994). Çevirmenlerden gelen her üç Türkçe çevirinin değerlendirilmesi yapıldıktan sonra taslak formun hazırlanması için Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi'nden bir öğretim üyesi ve araştırmacıdan oluşan iki kişilik uzman grubu oluşturularak çeviriler kavram ve ifade bakımından incelenmiş, kaynak dille karşılaştırılmış ve değerlendirilmiştir. Oluşturulan taslak formun Türkçe çevirisinin dil bilimi açısından uygunluğunu değerlendirmede ise bir Türkçe dil uzmanından yararlanılmıştır. Uzmanların görüşleri doğrultusunda ölçek maddeleri değerlendirilerek gerekli düzenlemeler yapılmıştır. İkinci olarak, ölçeğin uygulanacağı öğrencilere uygunluğunu değerlendirmek için ölçek, Ankara TVF Spor Lisesi'nin 12. sınıfında öğrenim gören 10 sporcu öğrenciye uygulanmıştır. Sporcu öğrencilerin maddeleri nasıl yorumladıkları dikkate alınarak ölçek üzerindeki ifadelerde düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca Antrenörlük Davranışı Değerlendirme Ölçeği'nin İngilizce formu ile düzeltilmiş Türkçe formu arasındaki tutarlılığı istatistiksel olarak test etmek için dilsel eşdeğerlik çalışması gerçekleştirilmiştir (Hambleton ve Bollwark, 1991). Dilsel eşdeğerlik çalışması, ölçeğin kaynak dili ile çevrilmek istenen hedef dili iyi bilen Ankara Atatürk Anadolu Lisesi 12. sınıf öğrencilerinden oluşan toplam 30 sporcu öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Dilsel eşdeğerlik çalışmasında öncelikle ölçeğin İngilizce formu daha sonra Türkçe formu iki hafta ara ile aynı öğrencilere uygulanmıştır. Korelasyon katsayısını hesaplamak için ölçeğin normallik dağılımına bakılmış, öğrencilerin ADDÖ'den aldıkları puanların -2 ve +2 standart sapma aralığında olduğu tespit edilerek verilerin normal dağıldığı gözlenmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu bağlamda öğrencilerin her iki formdan aldıkları puanlar arasındaki tutarlılığı test etmek için Pearson Momentler

Çarpımı Korelasyon Katsayısına bakılmıştır. Buna göre İngilizce ve Türkçe form arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür [$r(30)=.67, p<.05$].

Ölçme Aracı

Antrenör davranışlarının belirlenmesi amacıyla ve özgün formu “Coaching Behavior Assessment Questionnaire” olan ölçüğe, 2005 yılında S. B. Martin, K. Barnes, S. D. Kravig ve M. S. Johnson tarafından son şekli verilmiştir (Martin ve ark., 2005). Ölçeğin özgün dili İngilizcedir, 10-23 yaş arası popülasyon için kullanılır. Ölçek uyarlama süreci başlamadan önce özgün formun uyarlanmasına ilişkin izin Scott B. Martin’den e-posta aracılığıyla alınmıştır.

ADDÖ’nün özgün formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik öğeleri içeren 12 ifade, ikinci bölümde antrenör davranış unsurları ile ilgili (destek olma, destek olmayı kısıtlama, hata-koşullu teşvik etme, hata-koşullu teknik öğretim, ceza, cezalandırıcı teknik öğretim, hataları dikkate almama, denetimde tutma, genel teşvik öğretim, genel teşvik etme, organizasyon ve genel iletişim kurma) 48 ifade yer almaktadır. Antrenör davranışlarının seçilen unsurlarını ölçmek için ifadeler 12 kategoriye (faktör) ayrılmıştır ve her kategori dört madde ile ifade edilmektedir. Ölçekte yer alan her ifade “Hiçbir Zaman (1)” ile “Her Zaman (5)” olmak üzere 5’li Likert skalasında puanlanmaktadır. Ölçekte ters puanlanan ifade yoktur. Ölçekten en düşük 48 puan, en yüksek 240 puan alınmaktadır.

ADDÖ’nün (Martin ve Barnes, 1999; Martin, 2003; Martin ve ark., 2005) sekiz versiyonu, Antrenörlük Davranışı Değerlendirme Sistemi (Smith, 1977) ve Spor için Liderlik Ölçeği’nden (Chelladurai, 1978, 1980) gelir. Sekiz versiyonun odağı:

- İstenilen antrenörlük davranışı (sporcu, antrenör ve ebeveyn versiyonu)
- Gerçek antrenörlük davranışı (sporcu, antrenör ve ebeveyn versiyonu)
- Tercih edilen antrenörlük davranışı (sporcu ve ebeveyn versiyonu)

Tüm versiyonlarda ifadelerin hepsi aynı şekilde uygulanır, sadece her ifadenin girişi değişir. İste-

nen antrenörlük versiyonu “Antrenör ...” ile başlar (Sporcu iyi bir şeyler yaptığında, antrenör “doğru yoldasın” gibi ifadeler söyler). Geçerli antrenör versiyonu “Benim antrenörüm ...” ile başlar (Sporcu iyi bir şeyler yaptığında, benim antrenörüm “doğru yoldasın” gibi ifadeler söyler). Tercih edilen antrenör versiyonu “Bir antrenörü tercih ederim ...” ile başlar (Sporcu iyi bir şeyler yaptığında, “doğru yoldasın” gibi ifadeler söyleyen bir antrenörü tercih ederim). Bu çeşitli seçeneklerin oluşturulmasının nedeni, antrenörün gerekliliklerinin ne olduğunu, aslında nasıl davrandığını ve özel seviyede ne yapması gerektiği ile ilgili yeteneğini belirlemesi (nasıl davranmış olmalı) içindir. SLÖ’den (Chelladurai, 1978, 1980) kaynaklanan çok boyutluluk ve ADDS’den (Smith, 1977) gelen davranış kategorilerinin ADDA’da birleşmesinin nedeni budur. Orijinal ölçeğin uyum indeksi değerlerinden RMSEA=.052 bulunmuş, güvenilirlik alt katsayı değerleri ise, .62 ile .95 arasında değer almıştır (Martin ve Barnes, 1999).

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde LISREL 8.71 ve SPSS 20.0 programlarından yararlanılmıştır. Geçerlilik çalışmaları kapsamında Türkçeye uyarlanan ölçeğin Türk kültüründeki yapısını değerlendirebilmek amacıyla yapı geçerliği öncelikle DFA, sonrasında AFA ile incelenmiştir. Ölçeğin madde toplam korelasyonlarına bakılmıştır. Türkçeye uyarlanan ölçeğin güvenilirlik çalışması kapsamında ölçek maddelerinin birbirleriyle tutarlılığını test edebilmek amacıyla Cronbach’ın α korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Ayrıca ölçeğin kararlılığını test edebilmek amacıyla test-tekrar test güvenilirliğine bakılmıştır.

BULGULAR

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Öncelikle, Antrenörlük Davranışı Değerlendirme Ölçeği’nin (ADDÖ) Türkçeye uyarlanan formun Türk kültüründeki yapısını inceleyebilmek için 300 sporcu öğrenci veri grubuyla DFA yapılmıştır. DFA analizi sonucunda ölçme modeline ait model veri uyumu şu şekildedir: $\chi^2(1014)=2198.17, p<.001, \chi^2/sd=2.17, RMSEA=.062$ (%90 güven

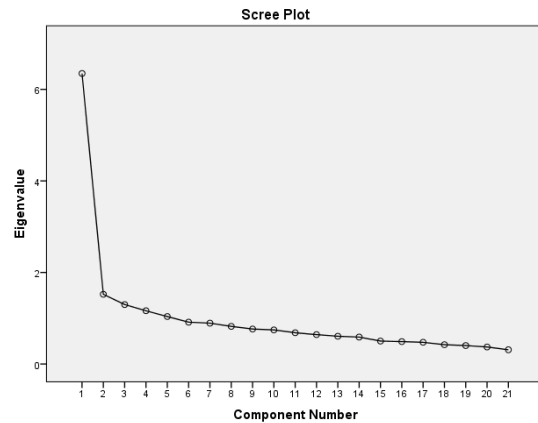
aralığı .059-.066), SRMR= .080, CFI=.90, NFI=.83, NNFI=.89. Path diyagramı çizdirildikten ve uyum indeksi değerlerine bakıldıktan sonra maddeler ve faktörler arasındaki t değerlerine bakılmıştır. Jöreskog ve Sörbom'a (1996) göre, t değerleri ile ilgili kırmızı ok bulunmaması, tüm maddelerin .05 düzeyinde anlamlı olduğunu ifade etmektedir. Fakat elde edilen modelin t değerlerinde kırmızı oklar bulunduğu için bazı maddelerin anlamlı olmadığı görülmüş, madde atımı yapılarak teorik yapıya uygun yeni bir model kurmak ve ölçeğin yapısını inceleyebilmek amacıyla açılımlı faktör analizi yapılmasına karar verilmiştir.

Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA)

AFA'da faktörleştirme tekniği olarak temel bileşenler analizi kullanılmış, Varimax dik eksen döndürmesi yapılmış ve faktör sayısının belirlenmesinde madde öz değerleri alt sınırı 1.00 alınmıştır (Büyüköztürk, 2002; Field, 2005; Tabachnick ve Fidell, 2013). AFA için; 48 maddeden oluşan ADDÖ, 300 sporcu öğrenciye uygulanmıştır. Uygulama sonrası örneklemin büyüklüğünün geçerliğini istatistiksel olarak test etmek için yapılan işlemler sonucunda KMO değeri .832 hesaplanmıştır. Hesaplanan KMO değerinin 0.8'in üzerinde olması, Bartlett's Sphericity testinin ve Ki-Kare değerinin anlamlı çıkması nedeniyle ($p<.05$) örneklemden elde edilen veri matrisinin faktör analizi için uygun ve faktörleştirilebilir olduğu belirlenmiştir [$X^2= 4923.94$, $df= 1128$ $p<.001$] (Büyüköztürk, 2002; Field, 2005; Tabachnick ve Fidell, 2013).

Faktör analizinde döndürme yapmadan önce 48 madde için öz değeri 1.00'den büyük 14 faktör ortaya çıkmıştır. Döndürme öncesi çıkan faktörler varyansın % 62.326'sını açıklamaktadır. Ölçeğin değerlendirilmesi için öncelikle maddeler arası düzeltilmiş korelasyon değerleri dikkate alınmıştır. Güvenirlilik analizi yapılarak madde toplam korelasyon değeri .30'un altında değer alan 20 madde (2, 5, 7, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 26, 29, 30, 31, 36, 38, 41, 42, 43) ölçekten çıkarılmış ve analizin çözümlenmelerine 28 madde ile devam edilmiştir. Sonrasında yapılan faktör analizinde, temel bileşenler analizi ve Varimax dik eksen döndürmesi sonucunda maddelerin faktörlere karışık dağıldığı görülerek faktör analizine devam edilmiş ve ölçekten 7 madde (1, 3, 11, 12, 24, 27, 48) daha çıkarılmıştır. İşlem sonucunda, kalan 21

maddenin tamamının öz değeri 1.0'dan büyük olan beş faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu beş faktörün ölçeğe ilişkin öz değeri 11.369 ve açıkladığı varyans % 54.141'dir. Tablo 1'de görüldüğü gibi, birinci faktörün öz değeri 6.347, açıkladığı varyans % 30.225, ikinci faktörün öz değeri 1.523, açıkladığı varyans % 7.253, üçüncü faktörün öz değeri 1.299, açıkladığı varyans % 6.185, dördüncü faktörün öz değeri 1.163, açıkladığı varyans % 5.539, beşinci faktörün öz değeri 1.037, açıkladığı varyans % 4.940 olarak bulunmuştur. Ölçeğin özgün halinde 12 faktör bulunmasına rağmen Türkçeye uyarlama çalışması sonucunda yer alan maddelerin beş faktörde toplandığı ve maddelerin farklı faktörlere dağıldığı gözlenmiştir. Bu nedenle elde edilen 21 maddeden oluşan beş faktörlü yapı yeniden isimlendirilmiştir. Belirlenen bu faktörlere literatür ve maddelerin özellikleri bağlamında; birinci faktöre destek olma, ikinci faktöre genel teşvik etme, üçüncü faktöre genel teşvik öğretim, dördüncü faktöre genel iletişim, beşinci faktöre hatakoşullu teknik öğretim isimleri verilmiştir. Yapılan analiz sonucunda KMO, Bartlett's Sphericity testi ve Ki-Kare değerine tekrar bakılmış, KMO=.894, $X^2= 1799.22$, $df= 210$, $p<.001$ değerleri elde edilmiştir. Ölçekteki faktör sayısı Şekil 1'de görülmektedir.

Şekil 1. Açımlayıcı Faktör Analizi Saçılım Grafiği

Saçılım grafiği incelendiğinde beşinci maddeden sonraki maddelerin birbirlerine çok yakın değerlere sahip oldukları görülmektedir. Bu yönüyle ölçek beş faktörlü olarak ele alınmaktadır.

Tablo 1. AFA için maddelerin aritmetik ortalama (Ort), standart sapma (Ss), madde toplam korelasyon (r) ve faktör yük değerleri (FY)

Madde No	Ort	Ss	R	1. FY	2. FY	3. FY	4. FY	5. FY
4	4,47	.85	.58	.74				
6	4,44	.94	.55	.70				
8	4,51	.84	.57	.62				
9	4,47	.87	.59	.80				
10	4,35	.90	.47	.54				
25	4,40	.89	.58	.51				
28	4,45	.90	.47		.46			
32	4,15	.93	.40		.57			
40	4,22	1,06	.54		.52			
44	4,33	.99	.39		.68			
45	4,06	1,09	.53		.40			
33	4,28	1,01	.40			.75		
34	4,27	.98	.52			.75		
35	4,31	.97	.46			.63		
37	4,06	1,09	.32				.80	
39	4,14	1,09	.47				.68	
46	3,68	1,15	.38				.52	
47	4,16	1,01	.46				.55	
13	4,46	.84	.50					.65
15	4,36	.84	.45					.43
16	4,40	.84	.39					.78
	Öz değer			6.347	1.523	1.299	1.163	1.037
	Açıklanan Varyans			30.225	7.253	6.185	5.539	4.940

Tablo 2. Alt faktörlerin ortalama (Ort), standart sapma (Ss), korelasyon katsayıları ve Cronbach Alfa değerleri

Alt Faktörler	DO	GTE	GTÖ	Gİ	HKTÖ
Destek olma (DO)	—				
Genel teşvik etme (GTE)	.58*	—			
Genel teşvik öğretim (GTÖ)	.45*	.46*	—		
Genel iletişim (Gİ)	.44*	.46*	.35*	—	
Hata-koşullu teknik öğretim (HKTÖ)	.54*	.52*	.38*	.28*	—
Ort	26.65	21.21	12.87	16.03	13.22
Ss	3.85	3.27	2.31	3.04	1.88
Cronbach Alfa	.67	.68	.53	.50	.57

* $p < .01$

Tablo 1’de görüldüğü gibi, maddelerin döndürülmüş faktör yük değerleri .40 ile .80 arasında, madde toplam korelasyon değerleri ise .32 ile .59 arasında pozitif yönde değişmektedir.

İç Tutarlık Katsayısı

ADDÖ’nün Türkçe formunun iç tutarlık katsayısının belirlenmesi için Cronbach’ın α Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır. Alt faktörlere ilişkin

Cronbach Alfa ve Korelasyon Katsayısı değerleri Tablo 2’de verilmiştir. Yapılan analiz sonucunda ölçeğin beş faktörlü yapısına ilişkin güvenilirlik katsayısı $\alpha=.79$ olarak bulunmuştur. Tablo 2’de görüldüğü gibi, alt faktörlere ait Cronbach Alfa değerleri .50 ile .68 arasında değişmektedir. Ayrıca alt faktörlere ilişkin korelasyon katsayısı değerlerinde .28 ile .58 arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler elde edilmiştir.

Test-Tekrar Test Güvenirliği

ADDÖ'nün Türkçe formunun ölçtüğü nitelik açısından zaman bağlamında kararlılığını istatistiksel olarak test etmek için test-tekrar test yöntemi kullanılmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısını belirleyebilmek için ölçek Ankara TVF Spor Lisesi'nde 11. sınıfta öğrenim gören 40 sporcu öğrenciye iki hafta ara ile uygulanmıştır. Korelasyon katsayısını hesaplamak için ölçeğin normallik dağılımına bakılmış, öğrencilerin ADDÖ'den aldıkları puanların -2 ve +2 standart sapma aralığında olduğu tespit edilerek verilerin normal dağıldığı gözlenmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu bağlamda öğrencilerin her iki uygulamadan aldıkları puanlar arasındaki kararlılığı test etmek için Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısına bakılmıştır. Buna göre ADDÖ'nün her iki uygulaması arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür [$r(40)=.83, p<.05$].

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada Antrenörlük Davranışı Değerlendirme Ölçeği'nin (ADDÖ) tercih edilen antrenör davranışı sporcu versiyonunun Türkçeye uyarlama çalışması kapsamında maddelerin özgün dilden hedef dile çevrilmesi, madde eşdeğerliğinin belirlenmesi ve elde edilen Türkçe formun geçerliğinin ve güvenilirliğinin hesaplanması işlemleri yapılmıştır. Çeviri aşaması sonrasında elde edilen veriler incelendiğinde iki hafta ara ile öğrencilere uygulanan İngilizce ve Türkçe formlardan öğrencilerin aldıkları puanlar arasındaki korelasyon katsayısı .67'dir. Araştırmalarda kullanılacak ölçme araçları için öngörülen güvenilirlik düzeyinin .70 olduğu (Tezbaşaran, 1996) dikkate alındığında, Türkçe ve İngilizce formlardan alınan puanlar arasındaki iç tutarlık katsayısının yeterli olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, ölçeğin Türkçe formunun özgün ölçek ile dilsel eşdeğerliğinin sağlandığı kabul edilmiştir.

Dilsel ve kavramsal olarak eşdeğerliği belirlenen Türkçe formun geçerlik ve güvenilirliği için AFA sonuçları incelendiğinde ölçeğin Türkçe formunda beş faktör ortaya çıkmış, 27 madde ölçek dışı kalmıştır. Çıkarılan bu maddelerin çoğu ceza, cezalandırıcı teknik öğretim, destek olmayı kısıtlama, hataları dikkate almama ve organizasyona

ait maddelerdir. Sonuca göre bu kategorilere ait maddelerin tekrar değerlendirilmesi gerektiği ifade edilebilir. Ayrıca orijinal ölçekteki maddelerin kategorilere dağılımına göre analiz sonucu değerlendirildiğinde; destek olmada 25. madde, genel teşvik etmede 40. madde, genel teknik öğretimde 33, 34 ve 35. maddeler, hata-koşullu teşvik etmede 39. madde, genel iletişimde 37 ve 39. maddeler, hata-koşullu teknik öğretimde 13, 15 ve 16. maddelerin orijinal ölçek ile aynı kategoride yer aldığı görülmüştür. Bu durumun orijinal İngilizce CBAQ ile Türkçe ADDÖ'nün az da olsa benzerliğini ifade ettiği söylenebilir.

Tablo 1'de görüldüğü gibi, ölçeğin AFA için Temel Bileşenler analizi ile Varimax dik dönürme tekniği kullanılarak elde edilen madde yük değerleri 40 ile .80 arasında, madde toplam korelasyon değerleri ise .32 ile .59 arasında pozitif yönde değişmektedir. Kline (2011)'e göre ölçüt olarak .30 ile .60 arasındaki faktör yükleri "orta", .60'ın üzerindeki faktör yükleri "yüksek" olarak benimsendiğinde, taslaktaki faktör yüklerinin orta ve yüksekliğinden söz edilebilir. Bu durum, ölçekte yer alan maddelerin kullanılacak nitelikte olduğu şeklinde ifade edilebilir. Ölçekte beş faktörlü yapının açıkladığı toplam varyans miktarının % 54.141 olduğu gözlenmiştir. Tavşancıl (2002), sosyal bilimlerde yapılan çalışmalarda toplam varyans oranının % 40 ile % 60 arasında değer almasının ölçeğin faktör yapısının güçlülüğüne işaret ettiğini belirtmektedir.

Tablo 2'de görüldüğü gibi ADDÖ'nün Türkçe formunun beş faktörlü yapısına ilişkin Cronbach Alfa değeri .79 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin genel iç tutarlık ve benzeşiklik düzeyinin tatmin edici olduğunu göstermektedir. Alt faktörlere ait Cronbach Alfa değerlerinin .50 ile .68 arasında değişmekte olduğu bulunmuştur. Korelasyon katsayısının .90 civarında mükemmel, .80 civarında çok iyi, .70 civarında yeterli, .60'tan daha yukarı olduğu durumlarda boyutların bağımlı olduğu ve hepsinin birlikte tek bir kavramsal yapıyı ölçtüğü, .50'nin altında ise yetersiz olduğu belirtilmektedir (Kline, 2011; Şencan, 2005). Ayrıca alt faktörlere ilişkin korelasyon katsayısı değerlerinde .28 ile .58 arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Bu verilere göre ölçeğin iyi güvenilirlik değerine

sahip olduğu ve bağımlı olarak hepsinin tek bir kavramsal yapıyı ölçtüğü söylenebilir.

ADDÖ'nün Türkçe formunun ölçtüğü, nitelik açısından zaman bağlamında kararlılığını istatistiksel olarak test etmek için hesaplanan test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .83 olarak hesaplanmıştır. Araştırmalarda kullanılacak ölçme araçları için öngörülen güvenilirlik düzeyinin .70 olduğu (Tezbaşaran, 1996) dikkate alındığında, Türkçe formlardan alınan puanlar arasındaki iç tutarlık katsayısının yeterli olduğu söylenebilir. Buna göre ölçeğin her iki uygulaması arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre uygulamalar arasındaki kararlılığın yüksek olduğu, dolayısıyla ölçeğin zaman içerisinde süratli değişiklik göstermeyen nitelikleri kararlı bir şekilde ölçebildiği kabul edilmiştir.

Antrenörler, ADDÖ'nün sporcuların tercih ettikleri antrenör davranışı formundan elde edilen verilerle kendi davranışlarını değerlendirebilir ve olumsuz sporcu-antrenör yaklaşımlarının düzeltilmesi yönünde yeni stratejiler geliştirebilirler. Antrenörlerin sporcuların tercihlerini anlaması, antrenör davranışları için sporcu memnuniyetini geliştirmek ve/ ya da sürdürmekte daha etkili olabilir (Reimer ve Chelladurai, 1998). Örneğin, yanlış düzeltme yönünde teşvikler ve pekiştirmeler kullanan antrenörlerle çalışan sporcular kendilerine daha çok saygı ve güven geliştirmektedirler. Genel teknik öğretimi iyi antrenörlerle çalışanlar ise takım arkadaşlarına daha çok önem vermekte ve yaptıkları spora daha pozitif bakmaktadırlar (Kunter, 1996).

Sonuç olarak Türk kültürüne uyarlaması yapılan ADDÖ, sporcuların tercih ettikleri antrenör davranışlarının belirlenmesinde kullanılacak geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak ortaya çıkmıştır. ADDÖ'nün elde edilen verilere göre antrenörlerin sporcuların tercihlerini anlaması, kendi antrenörlük davranışlarını değerlendirmesi ve bu sonuçlara göre sporcu memnuniyetini sağlaması için etkili bir araç olabileceği ve konuyla ilgilenen araştırmacıların çalışmalarına da katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Uyarlanan ölçek lise sporcu öğrencileri üzerinde gerçekleştirildiğinden, ölçeğin farklı örneklemeler üzerinde incelenerek geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin yapılması, ölçeğin standardize edilmesi açısından önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Altıntaş A, Çetinkalp ZK, Aşçı FH (2012): Antrenör-sporcu ilişkisinin değerlendirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 23 (3), 119-128.
2. Amorose AJ (2007): Coaching Effectiveness. 209-227. In: MS Hagger and NLD Chatzisarantis (Eds), Intrinsic Motivation and Self-Determination in Exercise and Sport. Human Kinetics, Leeds.
3. Amorose AJ, Horn TS (2011): Pre to post-season changes in intrinsic motivation of the first year college athletes: Relationships with coaching behavior and scholarship status. Journal of Applied Sport Psychology, 13, 355-373.
4. Baker J, Yardley J, Côté J (2003): Coach behaviors and athlete satisfaction in team and individual sports. International Journal of Sport Psychology, 34, 226-239.
5. Baláková V, Musálek M (2012): Pilot testing of the czech versions of the coaching behavior assessment questionnaire structure. Acta Univ. Palacki. Olomuc. Gymn, 42 (1), 53-64.
6. Baş T (2006): Anket. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
7. Büyüköztürk Ş (2002): Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Pegem A Yayıncılık, Ankara.
8. Chelladurai P (1990): Leadership in sports: A review. International Journal of Sport Psychology, 21 (4), 328-354.
9. Chelladurai P, Saleh SD (1978): Preferred leadership in sports. Canadian Journal of Applied Sport Sciences, 3, 85-92.
10. Chelladurai P, Saleh SD (1980): Dimensions of leader behavior in sports: development of a leadership scale. Journal of Sport Psychology, 2, 34-45.
11. Field A (2005): Discovering Statistics Using SPSS. SAGE Press, London.
12. Gillet N, Vallerand RJ, Amoura S, et al (2010): Influence of coaches' autonomy support on athletes' motivation and sport performance: a test of the hierarchical model of intrinsic and extrinsic motivation. Psychology of Sport and Exercise, 11, 155-116.
13. Güngörmüş HA, Gürbüz B, Yenel F (2008). Spor için liderlik ölçeğinin sporcuların antrenörün davranışlarını algılaması versiyonunun psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi. Atatürk Journal of Physical Education and Sport Sciences, 10 (2), 16-21.
14. Hambleton RK, Bollwark J (1991): Adapting Tests for Use in Different Cultures: Technical Issues and Methods. Bulletin of the International Testing Commission, 18, 3-32.
15. Hambleton RK, Kanjee A (1993): Enhancing the Validity of Cross-Cultural Studies: Improvements in Instrument Translation Methods. Annual Meetings of the American Educational Research Association, April 12-16, Atlanta.

16. Jöreskog KG, Sorbom D (1996). LISREL 8 Reference Guide. Scientific Software International, IL, Lincolnwood.
17. Kline RB (2011): Principles and Practice of Structural Equation Modeling, (3rd edition), The Guilford Press, New York, London.
18. Kravig SD (2003): Coaching Behavior Preferences of Interscholastic Athletes. Master thesis, University of North Texas, College of Education, Denton.
19. Kunter E (1996): Bir Lider Olarak Antrenör. Alfa Yayıncılık, İstanbul.
20. Martin SB (2003): Manual on effective coaching behaviors. University of North Texas, Denton. <http://www.wbca.org/files/whiteboardresourcesnorthtexasbehavior.pdf> (4 Temmuz 2015).
21. Martin SB, Barnes K (1999): Coaching behavior questionnaire. Unpublished manual. University of North Texas, Denton.
22. Martin SB, Barnes K, Kravig SD, et al (2005): Coaching behavior preferences of interscholastic and intercollegiate athletes. Manuscript under review. University of North Texas, College of Education, Denton.
23. Martin SB, Dale GA, Jackson AW (2001): Youth coaching preferences of adolescent athletes and their parents. *Journal of Sport Behavior*, 24, 197-212.
24. Martin SB, Jackson AW, Richardson PA, et al (1999): Coaching preferences of adolescent youths and their parents. *Journal of Applied Sport Psychology*, 11, 247-262.
25. Mondello MJ, Janelle CM (2001): A comparison of leadership styles of head coaches and assistant coaches at a successful division I athletic program. *International Sports Journal*, 5, 40-49.
26. Öner N (1987): Kültürlerarası ölçek uyarlamasında bir yöntem bilim modeli. *Psikoloji Dergisi*, 6 (21), 80-83.
27. Reimer HA, Chelladurai P (1998): Development of the athlete satisfaction questionnaire. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 20, 127-156.
28. Savaşır I (1994): Ölçek uyarlamasındaki bazı sorunlar ve çözüm yolları. *Türk Psikoloji Dergisi*, 33 (9), 27-32.
29. Smith RE, Smoll FL, Hunt EB (1977): A system for the behavioral assessment of athletic coaches. *Research Quarterly*, 48, 401-407.
30. Şencan H (2005): Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Geçerlilik ve Güvenirlik. Seçkin Matbaası, Ankara.
31. Tabachnick B, Fidell L (2013): Using Multivariate Statistics, (6th International edition cover edn), Sage Publications, Thousand Oaks, New Jersey.
32. Tavşancıl E (2002): Tutumların Ölçülmesi ve SPSS İle Veri Analizi. Nobel Akademi, Ankara.
33. Tezbaşaran AA (1996): Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu. Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara.
34. Toros T, Tiryaki Ş (2006): Sporda Liderlik Ölçeği'nin- Futbolcuların Antrenör Davranışlarını Algılaması Versiyonunun- Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Muğla.
35. Unutmaz V, Gencer RT (2014): Spor için liderlik ölçeği-sporcunun antrenör davranışını algılaması versiyonunun psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(1), 27-34.

